

HEMŞİRELİK ARAŞTIRMALARINDA STRATEJİ GELİŞTİRME*

Hemşirelik disiplini hızlı bir değişim içindedir. Bu değişimde kuşkusuz hemşirelik araştırmaları önemli bir role sahiptir. Hemşirelik araştırmaları hemşirelik uygulamalarının, hemşirelik eğitimi ve yönetimin yanı sıra hemşirelik araştırmalarının da gelişmesi için yeni bilgilerin hemşirelik mesleğine kazandırılmasını sağlamaktadır. Hemşirelikle ilgili literatür de bu değişimi yansıtmaktadır. Hemşirelik araştırmaları ile hemşirelik uygulamaları, eğitim, ve yönetime ilişkin elde edilen kanıtlar; gelişmiş ülke örneklerinde olduğu gibi; hemşirelikle ilgili bir çok yasal düzenlemenin geliştirilmesinde de önemli rol üstlenmektedir.

Hemşirelik mesleğinin gelişimi için vazgeçilmez bir yere sahip olan hemşirelik araştırmalarının sayısı bir çok ülkede olduğu gibi, Türkiye’de de yıllara paralel bir biçimde artış göstermektedir. Hemşirelik araştırmalarında niceliksel artış değerlendirildiğinde yapılan çalışmaların tek tek ele alınmasının yarattığı dağınıklığa ve dolayısıyla çalışmaların uygulamalara yansımada yetersizliğe neden olduğu saptanmaktadır. Hemşirelik araştırmalarında strateji geliştirme bu nedenle bir çok ülkede önemle ele alınarak ülkesel, bölgesel ya da lokal düzeyde hemşirelik araştırma stratejileri geliştirilmektedir.

Stratejik bir planlamadan yoksun olarak yapılan hemşirelik araştırmaları, gelecekte hemşireliğin olması gereken yere ulaşmasını engellemektedir. Bu nedenle şimdi bulunduğumuz yerin değerlendirilmesi ve nerede olmak istediğimizin belirlenerek, hemşireliği bu noktaya taşıyacak hemşirelik araştırmalarına gereksinim duyulmaktadır. Hemşirelikte araştırma geleneğinin olmaması, gerçekleştirilen bir çok araştırmanın hekim yönetiminde çalışmalar olması yanında, hemşirelik çalışmalarında görülen dağınıklık ile beraberinde hemşirelik araştırmalarında nitelik sorununun olması, etkili hemşirelik araştırma stratejilerinin zorunluluğuna işaret etmektedir (Halfens,Linge,2006).

Strateji değişim yaratma ve değişimi biçimlendirme süreci olarak tanımlanabilmektedir. Bu değişim sürecine hükmedebilme ise istek ve kararlılık gerektirmektedir. Bu nedenle strateji geliştirme; ulaşmaya değer bir gelecek biçimi için bu günden uğraşma, yoğun çaba gösterme anlamını taşımaktadır ki böylece olası risklerin görülebilmesi ve olanakların, fırsatların algılanarak bu doğrultuda bir planlama yapılmasını içermektedir. Bu haliyle strateji geliştirme, bu gün için zaman ve emek kaybı gibi görülebilse de gelecek için kazanımlar doğuracağı göz önüne alınarak gerçekleştirilmelidir (Merih,2002).

Strateji geliştirmede liderlik,stratejik değişimin gerekli olduğu durumlarda değişimi öngörme ve tanılamada gerekli olabilmektedir. Bu noktada yanıt geliştirilecek sorular arasında;

niçin buradayız?

nereye gitmek istiyoruz?

buraya nasıl ulaşırız? yer almalıdır(Crouch,2001).

Bu sorularla neye kanıt oluşturacağımız? , bir başka deyişle ne/ler yapmamız gerektiği ortaya çıkarılabilecektir. Ne zaman , nereye, nasıl ulaşılacağına ilişkin planlama , uygulama ve kontrolünü de kapsamaktadır (Sarvan ve diğerleri,2003; Coşkun,2006). Şimdi neredeyiz? nerede olmak istiyoruz ? sorusu ile birlikte bu noktaya nasıl varabiliriz ? sorusuna güç ve olanaklar ile fırsat ve güçlüklerin

---

* Bu makale HEMAR-G Derneği tarafından 10-11Nisan 2006 tarihinde düzenlenen III. Ulusal Hemşirelik Araştırma Sempozyumu’da sunulmuştur.

değerlendirilerek yanıt verilmesi önem taşımaktadır(Crouch,2001). Bu değerlendirme insan gücü, zaman, teknoloji ve parasal yönden yapılmalıdır.

Hemşirelik araştırmaları bu anlamda bizi geleceğe hazırlama rolünü de üstlenmektedir. Gelecekte hemşireyi nerede? ya da nerelerde? , hangi rolde? görmek istiyorsak hemşirelik araştırmalarının bu yönde yapılması gerekmektedir ki, böylece gelecek için kanıtlar oluşturulabilecek ve bu kanıtların kullanılması ile değişim sağlanabilecektir.

Hemşirelik araştırmaları ile geleceği biçimlendirme başka bir deyişle, hemşirelik araştırma stratejilerinin geliştirilmesi yönünde ilgili literatürde bir çok örnekle karşılaşmaktadır. Ulusal düzeyde hemşirelik araştırma stratejilerinin geliştirilmesine örnek olarak Kanada 'da yapılan çalışma ele alındığında; hemşirelik eğitim kurumları, uygulama alanları ve araştırmacıları temsil eden mesleki oluşumların , her bir oluşumdan iki üyenin katılımı ile gerçekleşen çalışmalarında, ülkesel düzeyde hemşirelik araştırmaları ve ilişkili konularda durum değerlendirilmesi ile işe başlandığı görülmektedir(Discussion Paper,2002). Bu değerlendirmede hemşire araştırmacıların durumu, eğitimi, araştırma merkezleri, hemşirelik araştırmalarının desteklenme durumu geniş kapsamlı bir biçimde ele alınarak değerlendirilmektedir. Bu değerlendirme sonuçlarına dayalı olarak geliştirilmesi düşünülen hemşirelik ve hemşirelik araştırmaları için;

- hemşirelik araştırmaları için engellerin kaldırılması, eksikliklerin tamamlanması
- hastane, okul işbirliğine dayalı hemşirelik araştırmalarının hazırlığı
- ulusal ve yerel boyutta hemşirelik araştırmalarının desteklenmesi
- hemşirelik araştırmalarına hükümetlerin desteğinin artırılmasını sağlama hedeflenmektedir(Discussion Paper,2002).

Hemşirelik araştırma stratejilerinin geliştirilmesinde yukarıda örnek verilen ulusal düzeyde hemşirelik araştırma stratejilerinin geliştirildiği Kanada 'da yapılan bu çalışmaya benzer çalışmaların diğer ülkelerde de yapıldığı bilinmektedir. Amerika Birleşik Devletlerinde ise; ulusal düzeyde hemşirelik araştırma stratejileri Ulusal Hemşirelik Araştırmaları Merkezi (National Center for Nursing Research –NCNR) tarafından ele alınarak, ulusal düzeyde hemşirelik araştırma öncelikleri ve araştırma stratejileri geliştirilmiştir(Block,1990). Ulusal Hemşirelik Araştırmaları Merkezi (NCNR), 1986 yılında kurulmuş ve 1993 yılında adı Ulusal Hemşirelik Araştırma Enstitüsü (National Institute Nursing research –NINR) olarak değişerek yapısal dönüşüm sağlanmıştır. Halen çalışmalarına devam eden NINR hemşirelik araştırma eğitimi, öncelikler ve stratejiler ile kanıta dayalı hemşireliğin gelişiminin sağlanmasında aktif olarak görev almaktadır(Kitson,2001).

Bu ülkelerin dışında Avrupa kıtasından örnek olarak Danimarka, İrlanda ve İspanya'da yapılan ulusal düzeydeki çalışmalara bakılması yararlı olacaktır. Danimarka'da hemşirelik araştırmalarında geliştirilen stratejiler 1999 yılında yayınlanmıştır ve böylece Danimarka ulusal hemşirelik stratejisi geliştiren ilk Avrupa ülkesi olarak tanımlanmıştır(National Srrategy,2004). Danimarka Hemşirelik Organizasyonu(Danish Nurses' Organization-DNO) liderliğinde yürütülen bu çalışmalar 1999-2002 yılları için daha sonra 2002-2004, son olarak da 2005 - 2010 yılları için geliştirmiştir. Bu geliştirilen hemşirelik araştırma stratejilerinin ise Kanada örneğinde olduğu gibi durum değerlendirmesi ile başladığı ve araştırma eğitimi, araştırmaların uygulama alanlarına yansıtılması, hemşirelik araştırmalarının desteklenmesi için olanakların geliştirilmesi ve bu anlamda ulusal ve uluslararası işbirliğinin geliştirilmesine odaklandığı raporda ortaya konulmaktadır(National Startegy,2004).

Benzer bir çalışma İspanya'da da yapılmış ve resmi bir yapısı olan Hemşirelik Araştırmaları Geliştirme ve Koordinasyon Merkezi (INVESTEN); hemşirelikte araştırma eğitimi, lisans üstü araştırma eğitimini

değerlendirerek, geliştirilmesi yönünde, araştırma öncelikleri ile hemşirelik araştırma stratejilerini geliştirmiştir(Casbas,2002;Annual Report,2000). İrlanda'da gerçekleştirilen çalışmalarla(Draft Report,2001) ulusal hemşirelik araştırma stratejileri geliştirilmiş ve rapor edilmiştir. Ulusal düzeyde hemşirelik stratejilerinin geliştirilmesinde ülkeler farklı olmasına karşın izlenen sürecin benzer olması yanında geliştirilen stratejilerin ana yapısının bazı noktalarda çakıştığını göstermektedir.

Ulusal düzeyde geliştirilen hemşirelik araştırma stratejileri ayrıca bölgesel düzeyde de ele alınarak geliştirilmektedir. Avrupa Birliği Üye Devletler Bakanlar Komitesi 1999 yılında bölgede hemşirelik araştırmalarının geliştirilmesi ve koordinasyonunun sağlanması üzerinde önemle durarak önerilerde bulunmuş ve ülkelerin hemşirelik araştırma gereksinimlerinde öncelikleri ve stratejilerini geliştirilmeleri önerilmiştir. Bu öneriye yanıt oluşturma amacıyla kurulan ERA-CARE-NET hemşirelik araştırmalarının geliştirilmesi yönünde proje başlatarak şimdiye değin oluşturulan hemşirelik araştırma stratejilerinin gözden geçirildiği Hemşirelik Araştırmaları Avrupa Platformu (European Platform for Nursing Research) olarak çalışmalar yürütmektedir(ERA-NET,2005). Uluslararası Hemşirelik Konseyi (ICN) de liderlik rolünü üstlenerek tüm üye ülkelerin, hemşirelik örgütlerinin bu yönde çaba göstermesini istemiştir(Kitson,2001; Smith,2003).

Avrupa bölgesinde hemşirelik araştırma stratejileri için 1978 yılında kurulan Avrupa Hemşirelik Araştırmacıları Çalışma Grubu(The Work Group Of European Nurse Reseachers- WENR) hemşire araştırmacılar arasında yaygın iletişim ağı oluşturma ve sistemli işbirliğinin geliştirilmesini amaçlamaktadır.WENR yirmi beş ülkeyi temsil eden hemşirelik derneklerini kapsamakta ve ICN ile işbirliği içinde bölgesel hemşirelik araştırma stratejilerinin geliştirilmesinde liderlik rolünü üstlenmektedir(ICN, WENR). Avrupa Birliği Hemşirelik Daimi Komitesi(The Standing Committee of Nurses of European Union- PCN,) ki bu komite kendisini Avrupa hemşirelerinin bağımsız sesi olarak tanımlamaktadır, bölgesel hemşirelik araştırma gereksinimlerini tanımlama ve strateji geliştirilmesi yönünde öneriler getirmektedir(ICN). Avrupa Birliği tarafından desteklenen, Avrupa Hemşirelik Araştırmalarında Strateji Geliştirme – Avrupa Konferansı İspanya, Salamanca kentinde 1999 yılında gerçekleştirilmiştir(Thompson,1999). Bu konferansta 14 ülke temsil edilerek yüzün üzerinde hemşire araştırmacıların katılımı ile gerçekleştirilmiş ve NINR temsilcisinin katılımı ile Amerika Birleşik Devletlerinde yaşanan deneyimler de ele alınmıştır (Thompson,2005).

Bölgesel ve ulusal düzeyde geliştirilen hemşirelik araştırma stratejileri ile uyumlu olmakla birlikte lokal gereksinimler de göz önüne alınarak hemşirelik araştırma stratejileri, hemşirelik eğitim kurumları ve uygulama alanları düzeyinde de geliştirilebilmektedir(Research Strategy,2005). Finlandiya'da Turku Üniversitesi Hemşirelik okulunun bu amaçla yaptığı çalışmada, okulun araştırma stratejileri geliştirilmiştir (University of Turku,2005). Bu stratejiler arasında; araştırma programlarının multidisipliner, ulusal/ uluslararası işbirliğinin araştırma kapasitesinin araştırma projelerinin araştırmacı iletişim ağının doktora ve sonrası araştırma programlarının geliştirilmesinin gerekliliği ortaya konarak stratejiler geliştirilmiştir. Indiana Üniversitesi, hemşirelik okulunda da benzer çalışma yapılmış, kurumsal düzeyde hemşirelik araştırmaları gözden geçirilerek geleceği yansıtan hemşirelik araştırma stratejileri geliştirilmiştir (McBride,2005) ve etkili hemşirelik araştırma kültürünün geliştirilmesinin önemi vurgulanmıştır.

Hemşirelikte akademik alanda, araştırma üretiminin geliştirilmesi yönünde, kurumlarda olumlu araştırma kültürünün geliştirilmesinin önemi üzerinde durulmaktadır. Uygulama alanları ile akademik alanların işbirliğini sağlama ve hemşirelik araştırmalarını görünür hale getirecek kanıta dayalı hemşirelik uygulamalarına ilişkin modeller geliştirilmekte(Greenwood, Gray,1998; Conn ve diğerleri,2005) ve hemşirelik eğitim kurumları ile uygulama alanları arasında işbirliğini sağlamaya yönelik çalışmalar yapılmaktadır(Jinks,Green,2004).

Hemşirelik eğitim kurumları ve uygulama alanları arasında işbirliği modellerine örnek olarak “ Tyler’in işbirliği modeli “ gösterilebilir(Olade,2004). Bu modelde araştırma eğiticisi olan akademisyenlerle, uygulama alanlarının yöneticileri arasında işbirliğinin sağlanması ele alınmaktadır. Bunun sağlanması amacıyla her iki alanın temsil edildiği danışma kurulunun oluşturulması, hemşirelik araştırma merkezi ile eğitim ve araştırmaların yürütülerek eleştirel değerlendirme ile izlenmesi modeli biçimlenmektedir. Bu model ise bu alanda literatürde yer alan ilgili tüm çalışmaların bütünleyici gözden geçirme (integrative review) yöntemiyle çıkarılan sonuçlara dayalı (Whittemore, Knafl,2005) geliştirilen bir model olması açısından anlam taşımaktadır.

Ayrıca hemşirelikte bazı özel alanlara yönelik olarak hemşirelik araştırma stratejileri de geliştirilmektedir. Onkoloji hemşireliği alanında ,İrlanda’da onkoloji hemşireliği konferansına katılan hemşirelere Delphi Araştırması uygulanmış ve sorulan sorular doğrultusunda bu alana özgü hemşirelik araştırma stratejileri geliştirilmiştir (Mcilfatric,Keeney,2003).

Hemşirelik araştırma stratejileri hangi düzeyde geliştirilmiş olursa olsun geliştirilen stratejilerin işe yaraması için yapılan çalışmaların; doğru araştırmacı, doğru araştırma problemi, doğru yöntem, doğru ölçüm ile gerçekleştirilmiş olması önem taşımaktadır. Çünkü, hemşirelik araştırma stratejilerinin geliştirilebilmesi için yapılan araştırmaların değerlendirilmesinde ele alınan araştırmaların ve yapılacak araştırmaların doğru tasarımı gereklidir. Bir başka deyişle , hemşirelik araştırmalarının kullanılabilir özellik göstermesi doğru biçimde gerçekleştirilmiş olması ile sağlanabilmektedir(Greenhalgh,1997; Duffy,2005). Hemşirelik araştırma stratejilerinin geliştirilmesinde yeni araştırmalar yapılabileceği gibi daha önceden yapılmış araştırmaların da değerlendirilmesi zorunlu olabilmektedir. Hemşirelik uygulamalarının yayınlanmış araştırma makaleleri doğrultusunda değişimi öncesinde araştırmanın geçerli olup olmadığı mutlaka değerlendirilerek karar verilmelidir.

Hemşirelik araştırma stratejilerinin geliştirilmesinde araştırma öncelikleri konu alanlarını işaret edebildiği gibi yapılacak araştırmaların metodolojisinin ne olması gerektiğine de işaret edebilmektedir. Hemşirelik bakımının içeriğinin etkisi, hasta sonuçları ele alınacak ise deneysel araştırma tasarımlarının gerekli olacağı ortaya çıkmaktadır. Bunun gibi hemşirelik araştırma stratejilerinin geliştirilmesi ya da bunların uygulamaya geçirilmesinde hangi araştırma metodlarının kullanılabileceğinin bilinmesi gerekmektedir. Niceliksel araştırma tasarımları yanında niteliksel araştırma tasarımları ya da diğer çağdaş araştırma tasarımlarının da kullanılabileceği göz önüne alınmalıdır. Hemşirelik araştırma stratejilerinin geliştirilmesinde kullanılabilecek diğer araştırma tasarımları olarak;

- Bütünleyici gözden geçirme (Integrative reivews)
- Sistematik gözden geçirme (Systematic reviews)
- Meta-analiz (Meta-analyses)
- Kalitatif gözden geçirme(Qualitative reviews) gibi yöntemler önerilebilir.

Bütünleyici gözden geçirme (Integrative Review); özel bir inceleme türü olarak geçmişte yapılan deneysel ya da teorik çalışmaların literatürden izlenerek ele alınan konuya ilişkin derinlemesine bir kavrama sağlanarak anlama amacıyla yapılmaktadır. Bu nedenle , iyi yapılmış bu çalışmaların direkt olarak uygulamaya konulabileceği bildirilmektedir. Diğer gözden geçirerek inceleme biçimleri –sistematik ve kalitatif- hemşirelikte kavramlar, tanımlar, araştırmalar, sonuçların kullanılma durumu, metodolojisi konularında bilgi vermektedir. Sistematik gözden geçirme yönteminin özel bir biçimi olan meta- analiz ise etkinliği ortaya koyması nedeniyle kanıtın en üst düzeyini oluşturmaktadır. Bu nedenle klinik

kararların alınmasında bu yöntemin kullanılması önerilmektedir. Ancak bu yöntemin kullanılması için ele alınan araştırmaların bilimsel yapısının çok sağlam olmasının gerekliliği unutulmamalıdır.

EDİTÖR

Oya Nuran Emiroğlu

KAYNAKLAR

Annual Report (2000) Annual report on nursing reserach in Spain 1999-2000, 23rd Annual Meeting of WENR. Erişim Adresi: www.isciii.es/investen

Block, D (1990) Strategies for setting and implementing tha national center for nursing research priorities. *Applied Nursing Research*, 3(1).2-8.

Conn, VS; Porter RT; McDaniel RW; Rantz, MJ; Maas, ML(2005) Building research productivity in an academic setting. *Nursing Outlook* ,53(%):224-32.

Crouch, C(2001) Strategic planning for non profit organizations

Erişim Adresi: www.crouchnet.com

Coşkun, C A(2005) Sratejik Yönetim: Erişim Adresi: www.canaktan.org/yönetim/stratejikyönetim

Discussion Paper (2002) Advancing a nursing research strategy in academic health science centres and teaching hospitals. Canada. Erişim Adresi: www.casn.ca/content-php?Doc

Draft Report (2001) development of a Research Strategy for Nursing and Midwifery in Ireland. Draft Report(3). Erişim Adresi: www.dohc.ie/publications

Duffy, JR (2005) Critically appraising quantitative research. *Nursing and Health Science*, 7:281-283.

ERA-NET(2005) European Platform For Nursing Research. Erişim Adresi: www.nursingresearch.net

Greenhalgh, T (1997) How to read a paper: assessing the methodological quality of published papers. *BMJ* ,315:305-308.

Greenwood, J; Gray, G(1998) Developing a nursing research culture in the university and health sectors in Western Sydney, Australia. *Nursing Education Today*, 18(8):642-8.

Halfens, RJG; Linge, R (2006) Review of the effect of implementation strategics within nursing.

Erişim Adresi: www.nursingscience.nl.

ICN- Uluslararası Hemşirelik Konseyi. Erşim Adresi: icn.ch/resnet.htm.

Jinks, AM; Green, HE (2004) Clinical anad academic perspectives on how to develop anad enhance nursing research. *NT Research* ,9(6):401-410.

Kitson, A (2001) Role of natioanal nursing associations in promoting nursing research. International Nursing Research Conference, Glasgow.

McBride, AB, (2005) Building cumulative science. Indiana University School of Nursing.

Erişim Adresi: www.nursing.iu.edu/research

Mcilpatrick, SJ; Keeney, S(2003) Identifying cancer nursinr research priorities using the Delpi Tecnique. *Journal of Advanced Nursing*, 42(6):629-636.

Merih,K(2002) Strateji nedir? Erişim Adresi:www.eylem.com/strateji

Research Strategy (2005) Research strategy for the school of health science .

Erişim Adresi:www.liv.ac.uk/healthsciences/research/ rsearchstrategy.pdf.

Sarvan, F; Durmuş Arıcı, E; Özen, J; Özdemir, B; İçigen Tarcan, E(2003) On stratejik yönetim okulu: biçimleşme okulunun bütünleştirici çerçevesi. *Akdeniz İ.İ.B.F Dergisi*,6:73-122

Smith, LN(2003) Developing a European nursing research network. Madrid,2003, Nursing Research Experts' Meeting Report.

Thompson, DR(2005) Building a European nursing research strategy. *International Journal of Nursing Practice*,5:171.

WENR- The Work Group Of European Nurse Researchers. Erişim Adresi:www.wenr.org

Whittemore,R; Knafl,K(2005) The integrative review:updated methodology. *Journal of Advanced Nursing*,52(5):546-553.